

УДК 347.451

**ОСОБЛИВОСТІ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ
ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНИМ ГАЗОМ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ
THE FEATURES OF PROPER EXECUTION OF CONTRACT
OF NATURAL GAS SUPPLY BY GAS NETWORK**

Курченко С.В.,
*здобувач кафедри цивільного права № 2
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Стаття присвячена дослідженню особливостей належного виконання договору постачання природним газом через приєднану мережу. Проаналізовано порядок виконання речової та зобов'язальної частин договору, визначено особливості способу виконання договору. Автором проведено класифікацію способів виконання договору в залежності від строку та порядку отримання природного газу.

Ключові слова: газ, природний газ, постачання, газопостачання, виконання договору, газова мережа.

Статья посвящена исследованию особенностей надлежащего исполнения договора снабжения природным газом через присоединенную сеть. Проанализирован порядок исполнения вещной и обязательственной частей договора, определены особенности способа исполнения договора. Автором проведена классификация способов исполнения договора в зависимости от срока и порядка получения природного газа.

Ключевые слова: газ, природный газ, снабжение, газоснабжение, исполнение договора, газовая сеть.

The article is devoted to the research of features of proper discharge of contract of supply of natural gas through the connected network. An order of discharge of a material and binding part of the contract is analyzed, the features of the method of discharge of the contract are identified. The author classifies the methods of discharge of the contract by the term and the manner of obtaining natural gas.

Key words: gas, natural gas, supply, gas supply, discharge of the contract, gas supply network.

Постановка проблеми. Поглиблення процесу приватизації нафтогазового сектору України, а також зміна підходу до регулювання відносин у зазначеній сфері значно підвищують роль цивільно-правового договору

в регулюванні відносин, зокрема, у сфері газопостачання. У зв'язку з цим наведені договірні конструкції потребують більш детального та глибокого наукового аналізу.

Стан дослідженості. Розгляду питань, пов'язаних з договорами постачання ресурсами через приєднану мережу, присвятили свої праці такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Д. І. Атаманчук, В. І. Борисова, С. В. Блинкова, В. В. Вітрянський, С. А. Дудін, А. О. Ісічко, О. Ю. Кисельов, Н. С. Кузнецова, В. П. Накоренко, М. В. Повная, А. В. Сербова, В. В. Сергієнко, І. В. Спасибо-Фатєєва, Ю. А. Слюсаренко, В. Л. Яроцький та інші.

Разом із тим, на сьогоднішній день відсутні спеціальні дослідження присвячені саме договору постачання природного газу через приєднані мережі, що надає розгляду цього питання актуальності й практичної орієнтованості. Крім того, варто зважити на те, що у зв'язку з радянським підходом до регулювання порядку надання житлово-комунальних послуг побутовим споживачам договір постачання природним газом до недавнього часу розглядався лише формально як цивільно-правовий у зв'язку з неможливістю застосування до нього, зокрема, такий основоположний принцип договірному регулювання відносин як свобода договору. Саме тому **метою статті** є аналіз особливостей порядку належного виконання договору постачання природним газом через приєднану мережу його сторонами в аспекті сучасного підходу до регулювання цивільно-правових відносин газопостачання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 526 ЦК України, зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться [1, ст. 526].

В юридичній літературі достатньо уставленою є позиція вчених цивілістів, що належне виконання цивільно-правового зобов'язання вважається таким, якщо сторони двостороннього зобов'язання або сторона одностороннього зобов'язання виконали його: а) щодо належного предмета; б) у належний строк; в) у належному місці; г) належним способом (і з належним оформленням) та д) якщо таке зобов'язання було виконане власне належними сторонами [2, с. 21].

Належний предмет виконання.

В якості предмету виконання цивільно-правового зобов'язання виступають певні матеріальні або духовні блага, у зв'язку зі створенням або передачею яких було встановлено зобов'язання. У предметі виконання зобов'язання виражаються найістотніші обов'язки боржника з належного його виконання. Це пов'язано з тим, що від належного виконання зобов'язання щодо його предмета залежить питання набуття кредитором саме тих благ, заради яких він вступив у договірні відносини [3, с. 379].

Договір постачання природним газом через приєднану мережу пов'язує в собі два предмета – природний газ та послугу з його постачання. Крім того, цей договір містить і факультативний предмет, який становлять додаткові послуги з обслуговування газових мереж та газового обладнання і конкретизують загальну зобов'язальну складову договору газопостачання.

Виконання договору щодо належного предмету має вважатися передачею постачальником споживачеві природного газу, визначеного умовами договору, а також вчиненням необхідних дій для того, щоб постачальник міг отримати за посередництвом відповідного газового обладнання і газових мереж визначений умовами договору обсяг газу.

За загальним правилом для належного виконання будь-якого договору боржник має передати кредитору річ (товар) належної якості. У тому ж випадку, коли договірною умовою щодо якості предмету договору не визначена сторонами шляхом прямого опису в умовах правочину або шляхом посилаючись на положення певних правил, що є обов'язковими для сторін договору, якість товарів вважа-

ється належною, якщо вони відповідають цільовому призначенню, тобто є такими, що можуть бути визначеними [3, с. 101]. При цьому, можна стверджувати, що у сфері обороту природного газу держава забезпечує інтереси споживачів шляхом чіткого регламентування стандартів якості природного газу. Зокрема, пунктом 7 Типового договору надання населенню послуг з газопостачання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 липня 2006 року № 938, встановлено, що параметри якості природного газу повинні відповідати ГОСТ 5542-87, а у разі використання природного газу локальних родовищ – ТУ У 320.001.5864-033-2000 [4, п. 7]. Водночас положеннями наведених технічних вимог якості природного газу визначається за такими критеріями як тепло згоряння, інтенсивність запаху, масова концентрація певних речовин тощо. Таким чином, якість природного газу, передача якого здійснюється згідно з умовами Типового договору про надання населенню послуг з газопостачання, в силу бланкетності певних його положень визначається положеннями спеціальних технічних правил, зокрема ГОСТ 5542-87 «Гази горючі природні для промислового та комунального призначення. Технічні умови» та ТУ У 320.001.5864-033-2000 (у разі використання природного газу локальних родовищ).

Що стосується якості послуги з передачі природного газу та обслуговування, то вони мають бути такими, щоб забезпечити споживачеві перш за все безпечне використання газового обладнання, а також щоб таке використання взагалі було можливим для мети, з якою укладався договір постачання, наприклад, приготування їжі, опалення приміщення або ж використання у промислових потребах. При цьому, відповідно до пункту 8 Типового договору про надання населенню послуг з газопостачання величина тиску газу не може бути менша мінімально допустимого значення, визначеного нормативними та технічними документами на газові прилади і пристрої.

Належний спосіб виконання (з належним оформленням виконання).

Спосіб виконання договору постачання природним газом через приєднану мережу по суті є його унікальною особливістю і однією з характерних рис, які відрізняють цей договір від інших цивільно-правових конструкцій навіть в межах існування окремої групи цивільно-правових договорів – постачання енергетичними чи іншим ресурсами через приєднану мережу.

Специфіка договору постачання природним газом через приєднану мережу полягає в тому, що така мережа має спеціальне призначення і використовується спеціально для постачання газу. У загальній формі таку мережу можна назвати газовою, а в положеннях нормативно-правових актів в широкому розумінні вона називається Єдиною газотранспортною системою України. Відповідно до пункту 11 частини першої статті 1 Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» Єдина газотранспортна система України – виробничий комплекс, що складається з магістральних газопроводів та газорозподільних мереж, підземних сховищ газу та інших організаційно і технологічно пов'язаних з ними об'єктів та споруд, призначених для транспортування, розподілу і зберігання природного газу [5, ст. 1]. По суті, саме Єдина газотранспортна система України є технологічною передумовою для належного здійснення діяльності газопостачальними суб'єктами, оскільки постачання природним газом не може здійснюватися без його зберігання, наприклад, якщо природний газ було видобуто на території України та транспортування природного газу, видобутого в на території інших держав. Цілком логічним, в такому випадку, виглядає питання щодо місця газопостачання як операції на ринку природного газу, адже з наведеного визначення Єдиної газотранспортної системи можна встановити, що елементи, які складають її зміст забезпечують саме тран-

спортування, розподіл і зберігання природного газу, але не його постачання. Відповідь на нього ми також знаходимо в положеннях Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», зокрема, в пункті 21 частини першої статті 1 відповідно до якої розподіл природного газу визначається як господарська діяльність на ринку природного газу, що підлягає ліцензуванню і пов'язана з транспортуванням природного газу газорозподільними мережами з метою його доставки споживачам. Водночас, відповідно до пункту 7 частини першої статті 1 наведеного закону газорозподільним підприємством є суб'єкт господарювання, що на підставі ліцензії здійснює транспортування природного газу газорозподільними мережами безпосередньо споживачам, у власності чи в користуванні якого перебувають газорозподільні мережі та інші виробничі об'єкти та який здійснює щодо них функції з оперативно-технологічного управління [5, ст. 1]. Якщо ж прийняти до уваги ту обставину, що положеннями наведеного постачання природного газу є діяльність, яка полягає в наданні послуг та пов'язана з реалізацією природного газу, можна зробити висновок, що в аспекті положень Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» поняття постачання природним газом використовується ширше ніж поняття транспортування й повністю його поглинає. У зв'язку з цим **постачання природним газом** через приєднану мережу можна визначити як діяльність газопостачального та газорозподільного підприємств з забезпечення споживача природним газом шляхом його передачі останньому з використанням газорозподільних мереж. Саме тому метою використання Єдиної газотранспортної системи України є саме транспортування та розподіл природного газу як операції, що конкретизують постачання.

Наведені положення дають нам відповідь на питання суб'єкта виконання договору постачання, а також порядку його виконання. Виходить, що саме газорозподільне підприємство має забезпечити споживача газом шляхом його транспортування газовими мережами, умовно кажучи, саме шляхом «наповнення» газопроводу переданим газорозподільному підприємству газом і забезпечення належного тиску його подачі для отримання газу постачальником. У зв'язку з наведеним, можна зробити висновок, що суб'єктом виконання договору постачання природного газу газотранспортними мережами не завжди є постачальник.

Що стосується речової частини договору, тобто частини з передачі природного газу, то ним є постачальник, оскільки саме постачальник передає природний газ газорозподільному підприємству для його транспортування газорозподільними мережами безпосередньо споживачу. Таким чином, газ постачальника переходить безпосередньо до споживача.

Разом із тим, варто зазначити, що виконання зобов'язальної частини договору можливе газопостачальним підприємством в тому випадку, коли воно крім ліцензії на проведення операцій з газопостачання має ліцензію на проведення операцій з розподілу природного газу, а також має доступ до відповідних газових мереж, у зв'язку з чим здійснює таку діяльність. Якщо ж газопостачальне підприємство не здійснює діяльності з розподілу природного газу, то виходить, що в частині надання відповідних послуг споживачеві до виконання договору постачання має залучатися газорозподільне підприємство. За таких умов належне виконання договору постачання природним газом через приєднану мережу забезпечуватиметься договором постачання, який укладається між постачальником та споживачем природного газу, а також між постачальником та газорозподільним підприємством.

Умовно кажучи, договір постачання природним газом через газові мережі може характеризуватися як моно-, так і полісуб'єктністю виконання, в залежності від того, хто

саме виконує обов'язки з надання послуг постачання та обслуговування газових мереж, якщо вони належать споживачеві.

Належний строк виконання. Строк виконання договору залежить від його умов. Однак, як правило, строк виконання договору може бути встановлений двома шляхами: по-перше, шляхом визначення дня, коли це зобов'язання має бути виконане; по-друге, шляхом визначення періоду часу протягом якого виконується зобов'язання [6, с. 10]. Фактично, в залежності від того, яку частину договору постачання (купівля-продаж чи надання супровідних послуг) виконує постачальник можливі декілька варіантів його виконання.

Щодо частини, яка має природу договору купівлі-продажу та надання послуги з постачання природного газу, сторони можуть передбачити, що таке постачання буде здійснюватися безперервно протягом певного проміжку часу (строкове безперервне постачання) або безперервно протягом невизначеного проміжку часу (тривале безперервне постачання), або шляхом передачі природного газу протягом певного проміжку часу декілька разів (строкове багаторазове постачання), або шляхом передачі певного обсягу природного газу протягом певного строку (одноразове постачання). На нашу думку, такі способи постачання природним газом через приєднану мережу не тільки не суперечать положенням законодавства, а й навпаки, доповнюють його і конкретизують постачання як таке. Однак цілком логічно, що реалізація постачальником будь-яких форм постачання можлива за наявності відповідного обладнання, а тому і технічної можливості провести постачання в обраній сторонами спосіб. Хоча варто відмітити, що пунктом 28 Правил надання населенню послуг з газопостачання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 09 грудня 1999 року № 2246, передбачено, що споживач має право на безперервне отримання газу [7, с. 28], що в принципі сильно обмежує права сторін і не стимулює розвиток відносин газопостачання.

Що ж стосується послуг з обслуговування газових мереж, то, як правило, їх надання є систематичним, якщо проводиться з профілактичною метою або одноразовим, якщо надання таких послуг обумовлюється окремими обставинами, що перешкоджають безпечному та належному використанню газових мереж та газового обладнання. При цьому негарантований постачальник та споживач можуть самостійно визначити підстави та строки надання послуг з обслуговування мереж та обладнання.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що виконання договору постачання природним газом через приєднану мережу має ряд особливостей, які вирізняють його від виконання інших цивільно-правових договорів. Такими особливостями, зокрема, є предмет виконання, який характеризується речовою та зобов'язальною складовою і по суті поєднує в собі власне річ (природний газ) та послугу (транспортування газу споживачеві). Крім того, унікальною особливістю виконання договору постачання природним газом є спосіб такого постачання, який характеризується використанням спеціальної газової мережі для транспортування природного газу безпосередньо споживачам, а також суб'єкт виконання, яким є лише газопостачальне підприємство (якщо воно має ліцензії на постачання та розподіл природного газу) або газопостачальне та газорозподільне підприємства одне з яких передає газ споживачеві шляхом його транспортуванням іншим.

Будучи уніфікованою, конструкція договору постачання ресурсами через приєднану мережу має свої особливості в залежності від ресурсу, який постачається у зв'язку з цим окреслене в статті коло питань є цікавим не лише для практики правозастосування, а й для подальших наукових досліджень в наведеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: станом на 1 лютого 2013 року // Відом. Верхов. Ради України – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356. (із змінами).
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / [Кузнєцова Н. С., Кот О. О., Боднар Т. В. та ін.] : за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – [4-те вид., перероб. і допов.]. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – Т. II. – 1056 с.
3. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – 776 с.
4. Про затвердження Типового договору про надання населенню послуг з газопостачання та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.1999 № 2246 : постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2006 № 938 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 92.
5. Про засади функціонування ринку природного газу: Закон України від 08.07.2010 № 2467 – VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 48. – Ст. 566 (зі змін).
6. Витрянский В. Понятие и стороны обязательства. Исполнение обязательств / В. Витрянский // Хозяйство и право. – 1995. – № 8. – С. 3–20.
7. Про затвердження Правил надання населенню послуг з газопостачання : постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.1999 № 2246 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 № 476) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 55.